

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye Az uniós szintű közös cselekvés jelentősége a vidéki területek civil társadalmának megerősítése szempontjából, különös tekintettel az új tagállamokra

(2009/C 175/07)

2008. január 17-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

Az uniós szintű közös cselekvés jelentősége a vidéki területek civil társadalmának megerősítése szempontjából, különös tekintettel az új tagállamokra.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció 2008. október 30-án elfogadta véleményét. (Előadó: Krzysztof KAMIENIECKI.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. december 3–4-én tartott, 449. plenáris ülésén (a december 4-i ülésnapon) 107 szavazattal 6 ellenében, 11 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 A vidékfejlesztési politikában a súlypontot hosszú időn át kizárólag olyan kérdésekre helyezték, amelyek közvetlen összefüggésben álltak a mezőgazdasági termeléssel. Csak az elmúlt húsz évben vált általánossá az a meggyőződés, hogy a vidéki területek túlságosan különböznek ahhoz, hogy európai, illetve nemzeti szinten meghatározott egységes eszközöket lehessen alkalmazni, és hogy a fejlesztési célokat, valamint az esélyegyenlőséget stb. a vidéki lakosság bevonása és közreműködése nélkül nem lehet eredményesen megvalósítani.

1.2 A közös agrárpolitikáról és a vidékfejlesztési politikáról folyó jelenlegi vita az európai vidéki területek jövője szempontjából központi jelentőségű. A vitában a szakértők és politikusok mellett a vidéki lakosság képviselőit is meg kell hallgatni.

1.3 Ebben a vonatkozásban jó példát mutat a Leader kezdeményezés – az új tagállamok ezért látnak benne esélyt a gazdaság élénkítésére és a fejlesztési források hatékonyabb felhasználására a vidéki területeken. Alapvetően fontos, hogy a vidéki civil társadalom megerősítését szolgáló különféle kezdeményezésekhez mind nemzeti, mind pedig uniós szinten biztosítva legyen a pénzügyi támogatás.

1.4 Európa különböző országaiban a vidéki területek civil társadalmának fejlődésére hatással voltak azok a jelentős átalakulások, amelyek gazdasági (erősödő piaci verseny), társadalmi (a vidéki területek elnéptelenedése) és környezeti (éghajlatváltozás) téren a legutóbbi évtizedeket jellemezték. A jelenlegi folyamatok keretét mélyen gyökerező történelmi körülmények által meghatározott gazdasági fejlődés képezi. Az új tagállamok vidéki területein különösen drámai változások voltak megfigyelhetők.

1.5 A civil társadalom fejlődését serkentheti többek között az, ha a fejlesztési eszközök a konkrét vidéki területek szükségleteihez és lehetőségeihez igazodnak. Ehhez az alulról felfelé építkező (bottom-up) megközelítés egyre szélesebb körű alkalmazására van szükség. Lényeges szerepet játszhat az oktatás is.

1.6 A közép- és kelet-európai országokban már az 1980-as évek végén létrejöttek az első nem kormányzati szervezetek. Ezek a szervezetek több akadályba ütköznek, mint az EU-15-ben tevékenykedők, ami a gazdasági fejlődés különbségeivel, az új technológiákhoz és a különféle (köztük magán-) finanszírozási forrásokhoz való nehezebb hozzáféréssel, a jogszabályi rendelkezésekkel, valamint az állami hatóságok hozzáállásával függ össze.

1.7 Az eddignél több figyelmet kell fordítani annak biztosítására, hogy a vidéki szervezetek hozzáférjenek a pénzügyi eszközökhöz. Az ilyen jellegű finanszírozás stabil és rugalmas kell hogy legyen, és lehetővé kell tennie a szervezetek önálló működésével járó költségek fedezését is (intézményi támogatások).

1.8 A vidéki szervezetek potenciáljának megerősítéséhez specifikus intézményi megoldásokra van szükség – az Európai Unióhoz való csatlakozásra készülő országokban is. Nélkülözhetetlen egyben a vidéki társadalom információhoz való hozzáférését megkönnyítő különféle eszközök rendelkezésre bocsátása is.

1.9 A vidéken élők, akik általában alacsonyabb képzettséggel és az információhoz rosszabb hozzáféréssel rendelkeznek, nehezebben igazodnak el ebben a gyorsan változó világban.

1.10 A vidéki területek civil társadalmának fejlődését az egész Európai Unióban a következő tényezők korlátozzák:

- akadályok az ismeretekhez és az információhoz való hozzáférésben,
- a képességek hiánya a vállalkozói kezdeményezések terén,
- demográfiai problémák, valamint egyenlőtlenségek a férfiak és nők jogainak tekintetében ⁽¹⁾,
- a városokra jellemzőnél rosszabb minőségű szociális infrastruktúra.

⁽¹⁾ Az EGSZB a HL C 204., 2000.7.18., 29. o. véleményében foglalkozott a nők helyzetével a vidéki területeken.

1.11 A nemzeti politika szintjén jobb összehangolásra van szükség az egészségügy, oktatásügy és szociális segélyek vidéki területekkel kapcsolatos kérdéseiben hozandó döntések és az agrárpolitika vagy szoros értelemben véve a vidékfejlesztési politika között. Tenni kell a vidék és a város közötti kapcsolatok megerősítésének érdekében is.

1.12 Továbbra is túlságosan kevés olyan eszköz áll rendelkezésre, amelynek segítségével a mezőgazdasági termelés alternatívájának tekinthető jövedelemforrást lehet feltárni a vidéki lakosság számára. Az állam feladata az is, hogy megteremtse saját intézményei és a társadalom közötti párbeszéd feltételeit.

1.13 Központi szerep hárul az önkormányzatokra. A vidéki közösségek fejlesztésének katalizátoraként kell fellépniük, és közös tevékenységek kezdeményezésére kell őket ösztönözniük.

1.14 Az új tagállamokban különösen nagy gond a bizalom hiánya a civil társadalom képviselői és a helyi vezetés között. A civil szervezetek az önkormányzatot a civil kezdeményezések akadályának tekintik, az önkormányzati képviselők pedig attól tartanak, hogy a helyi civil szereplők konkurenciát jelenthetnek számukra.

1.15 Fontolóra kell venni egy olyan mechanizmus szélesebb körű bevezetését, amely azt vizsgálná, hogy az adott jogi vagy politikai megoldások (amelyek például az oktatási rendszert vagy a közbeszerzéseket érintik) milyen hatást gyakorolnak a vidéki területek helyzetére (*rural proofing*).

2. Háttér

2.1 Az EU vidéki területein végbemenő átalakulások számos kérdést vetnek fel: Milyen irányban fejlődnek a vidéki közösségek? Milyen mértékben képesek önállóan dönteni saját jövőjükről? Vajon a politika, a jogi keret és a közigazgatás támogatja-e az emberek között épülő kapcsolatokat, valamint az együttműködésre irányuló újfajta igényeket?

2.2 A civil társadalomról – számos neki tulajdonított szerepe alapján – elmondható, hogy megkönnyíti az életet és kitölti a teret az egyén, a család és az állam között.

2.3 Az európai integráció hatással van a vidéken zajló átalakulás dinamikájára, és az EGSZB fontos feladata, hogy ezt a folyamatot a civil társadalom megalapozásának szemszögéből megfigyelje.

2.4 Európa különböző országaiban a vidéki területek civil társadalmának fejlődésére hatással voltak azok a jelentős átalakulások, amelyek gazdasági (erősödő piaci verseny), társadalmi (a vidéki területek elnéptelenedése) és környezeti (éghajlatváltozás) téren a legutóbbi évtizedeket jellemezték. A jelenlegi folyamatok keretét mélyen gyökerező történelmi körülmények által meghatározott gazdasági fejlődés képezi.

2.5 Az új tagállamok vidéki területein különösen drámai változások voltak megfigyelhetők, melyek egyszerre hatnak az élet minden területére – nemcsak a gazdaságra (ezen belül például a bankágazatra), hanem a társadalomra (lásd az egészségügyi ellátás és a szociális biztonsági rendszerek reformjait) és a jog területére is (a helyi önkormányzatok szerepének megváltozása, a nem kormányzati szervezetekre vonatkozó jog, pénzügyi és adóügyi szabályozások stb.).

2.6 A múlt örökségének tekinthetők azoknak a nagy mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek egykori dolgozóit, amelyekben elhalványultak a vidéki közösségek hagyományos jellegzetességei.

2.7 A vidéken élők, akik általában alacsonyabb képzettséggel és az információhoz rosszabb hozzáféréssel rendelkeznek, nehezebben igazodnak el ebben a gyorsan változó világban.

2.8 Az EU-15-ben részben korábban – és lassabban – zajlottak le ezek a folyamatok. Mindazonáltal a változások negatív következményeit (például a mezőgazdasági termelés koncentrációjával összefüggésben) ezekben az országokban sem lehetett elkerülni.

2.9 Ráadásul az EU-15 országai sokkal inkább tudatában vannak a vidéki területek értékének, mint az új tagállamokban a nyilvánosság és a média figyelve leginkább a mezőgazdasággal kapcsolatos problémákra összpontosít.

2.10 Már az 1980-as évek végén létrejöttek az első olyan formális nem kormányzati szervezetek, amelyek a közép- és kelet-európai országokban a vidékfejlesztésért szálltak síkra. Ezek a szervezetek mindig több akadályba ütköznek, mint az EU-15-ben tevékenykedők, ami a gazdasági fejlődés különbségeivel, az új technológiákhoz és a különféle (köztük magán-) finanszírozási forrásokhoz való nehezebb hozzáféréssel, a jogszabályi rendelkezésekkel, valamint – a civil szervezetekkel való együttműködés terén tapasztalatlan és némileg tartózkodó – állami hatóságok hozzáállásával függ össze.

2.10.1 Hivatalos adatokból, például a nem kormányzati szervezetek számának a lakosság számához való viszonyításából kiderül, hogy a vidéki területeken a lakosság társadalmi szerepvállalása kisebb mértékű. Ha azonban a nem hivatalos csoportokat és a szomszédsági kapcsolatokat, valamint a vidéki lakosságnak az adott régiót érintő fontos kérdésekben való elkötelezettségét vagy a helyi hatóságok kezdeményezéseire vonatkozó ismereteit is figyelembe vesszük, akkor egyértelműen megállapítható, hogy az ilyen jellegű társadalmi tőke vidéken gyakran nagyobb, mint a nagyvárosokban.

2.11 A 21. század kezdete óta Közép- és Kelet-Európa ország-aiban a vidéki szervezetek fejlődésének jelentős gyorsulása figyelhető meg. Együttműködéseket kezdeményeztek, és hozzáálltak a regionális és nemzeti struktúrák felépítéséhez. Néhány országban a skandináv modellt választották mintának, ahol minden faluban működnek helyi egyesületek. Más országokban a vidékfejlesztés területén tevékenykedő nem kormányzati szervezetek olyan kezdeményezéseket, illetve „fórumokat” indítottak, amelyek az együttműködést, a tapasztalatcserét és a vidéki lakosság képviselőit szolgálják a hatóságokkal szemben. Az új tagállamokban az

ilyen szervezetek a skandináv szervezetek támogatásával létrehozták a PREPARE kezdeményezést (*Partnership for Rural Europe – A Vidék Európájának Partnersége*), amelynek segítségével kölcsönösen támogatni tudják egymást, és továbbfejleszthetik munkamódszereiket.

3. Az Európai Unió és a civil társadalom a vidéki területeken

3.1 A vidékfejlesztési politikában a súlypontot hosszú időn keresztül kizárólag olyan kérdésekre helyezték, amelyek közvetlen összefüggésben álltak az egész Európai Unióban egységes mezőgazdasági termeléssel. Ezzel szemben például a vidéki területek infrastrukturális beruházásaival kapcsolatos politikát általában nemzeti szinten alakították ki. Az 1980-as évek végén egyre inkább elterjedt az a meggyőződés, hogy a vidéki területek túlságosan különbözőek ahhoz, hogy európai, illetve nemzeti szinten meghatározott egységes eszközöket lehessen alkalmazni, és hogy a fejlesztési célokat, valamint az esélyegyenlőséget stb. a vidéki lakosság bevonása és közreműködése nélkül nem lehet eredményesen megvalósítani.

3.2 A közelmúltban kidolgozott vidékfejlesztési programok olyan eszközöket és megoldásokat kínálnak, amelyek bizonyos mértékben megfelelnek a vidéki területeken élő civil társadalom igényeinek. Ilyen eszköz mindenekelőtt a Leader kezdeményezés – amely a helyi akciócsoportokban fontos szereppel ruházza fel a nem kormányzati szervezeteket (a következő programozási időszakban az Európai Unió vidéki területeinek több mint 40 %-a a Leader kezdeményezés alkalmazási területéhez fog tartozni).

3.3 A nem kormányzati szervezetek ezen túlmenően a vidékfejlesztési programok keretében egyéb olyan intézkedéseket is kihasználhatnak, amelyek többek között vidéki területekre irányuló szolgáltatásokkal vannak összefüggésben. Fontos azonban, hogy az egyes tagállamokban olyan megoldások születnek, amelyek a szervezetek számára lehetővé teszik a szolgáltatásnyújtást és azt, hogy a nem kormányzati szervezetek felé is nyitott köz-civil vagy köz-magán társulásokat alakítsanak ki. A nem kormányzati szervezetek támogatására a nemzeti vidékfejlesztési hálózatok keretében is lehetőség van.

3.4 A Leader kezdeményezésben javasolt megközelítést az egyes tagállamok körülményeihez és szükségleteihez kell igazítani. Számos országban a Leader kezdeményezésnél lényegesen átfogóbb módon alkalmaztak ilyen jellegű megközelítést – nemzeti és regionális eszközöket felhasználva a helyi kezdeményezések hatásos támogatásához (például Írországbán, Spanyolországban és Németországban).

3.5 A Leader kezdeményezésben az új tagállamok esélyt látnak a gazdaság élénkítésére és a fejlesztési források hatékonyabb felhasználására a vidéki területeken. Alapvetően fontos, hogy a vidéki civil társadalom megerősítését szolgáló különféle kezdeményezésekhez mind nemzeti, mind pedig uniós szinten biztosítva legyen a pénzügyi támogatás.

3.5.1 A vidéken élők közös helyi szükségleteinek kielégítésére irányuló polgári szerepvállalás támogatása rendkívül pozitív irányt képvisel az uniós politikában. A civil társadalom lehetőleg alulról felfelé építkező (*bottom-up*) kialakítása számos gondba ütközik – tekintettel többek között arra, hogy le kell küzdeni az adminisztratív akadályokat.

4. A nemzeti politikák és a civil társadalom a vidéki területeken

4.1 Nemrégiben kezdődött meg a vita a közös agrárpolitikáról és a vidékfejlesztési politikáról. A vita eredményei hatással lesznek mind a vidéki területek számára a jelenlegi költségvetési időszak keretében előirányzott pénzügyi eszközök esetleges átrendezésére, mind pedig a 2013-tól 2020-ig terjedő és az azt követő időszak politikájának kialakítására. Alapvető jelentőségű, hogy ebben a vitában a szakértők és politikusok mellett a vidéki lakosság képviselőit is meghallgassák.

4.2 Az új tagállamokban nincs nagy hagyománya az együttműködésnek, sem a kormányzat és a civil társadalom, sem pedig a kormányzaton belül az egyes minisztériumok és testületek között. Ráadásul a gyakorlatban az egészségügy, oktatásügy és szociális segélyek vidéki területekkel kapcsolatos kérdéseiben a döntéseket nem hangolják össze az agrárpolitikával vagy szoros értelemben véve a vidékfejlesztési politikával.

4.3 A 2007 és 2013 közötti költségvetési időszakra szánt uniós eszközök felhasználásának megtervezését az új tagállamoknak még csak kétszer volt alkalmuk „gyakorolni”. A tisztviselők csekély tapasztalatát és a gyakori kormányváltásokat is figyelembe véve ennek az a következménye, hogy az uniós politika által a vidéki területek fejlesztésére kínált lehetőségek közül többet nem használnak ki teljes mértékben.

4.4 Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a város és vidék közötti kapcsolatok megerősítése a kibővített Európai Unióban a gazdasági és társadalmi kohézió biztosításának egyik legfontosabb feltétele. A formális, gyakran mesterséges megosztások – például a különböző uniós alapokból (pl. EFRE és ELER) származó pénzeszközök közötti „demarkációs vonalak” kötelező fenntartása – ráadásul a szóban forgó alapok keretében gyakran különböző hozzáférési feltételek és egymással össze nem függő döntési folyamatok mellett – megnehezíthetik a kiegészítő intézkedéseket, és mélyíthetik a szakadékot a vidéki területek és a városok között.

4.5 A vidéki területekre ezzel szemben általában a hagyományos mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos intézkedések, illetve a „szociális” jellegű eszközök (munkanélküli segélyek vagy a félig önellátó gazdaságokat célzó támogatások) irányulnak. Ezekre valóban igen nagy szükség van (különösen azokban az országokban, amelyekben főként a vidéki területeket érinti a szegénység, például Romániában vagy Lengyelországban), egyúttal azonban a fennálló állapotot konzerválják, és nem teremtik meg az előrelépés alapjait. Továbbra is túlságosan kevés olyan eszköz áll rendelkezésre, amelynek segítségével a mezőgazdasági termelés alternatívájának tekinthető jövedelemforrást lehet feltárni a vidéki lakosság számára. A vidéki munkahelyek létrehozását még mindig a mezőgazdasági fejlesztéssel foglalkozó intézmények segítik, amelyek az általuk javasolt programokkal nem megfelelő mértékben támogatják a nem mezőgazdasági jellegű szakmákat.

4.6 A lisszaboni stratégia jelentős szerepet játszhat, mivel az innováció és versenyképesség szélesebb értelemben a vidéki területeken is lehetséges. Sajnos az említett fogalmakat gyakran kizárólag az új technológiákkal és a nagyvárosi kutatóintézetekkel társítják. Ezáltal a társadalmi innováció, illetve az örökséghez, az ökológiai értékekhez és a helyi hagyományokhoz kapcsolódó innováció hatalmas területe parlagon hever.

4.7 Számos tagállamban, mindenekelőtt az újakban, a nemzeti politika leszűkíti az innováció és a versenyképesség fogalmát (példaként szolgálhatnak többek között a vállalatokkal szemben az uniós támogatások megszerzésének feltételeként támasztott követelmények). A támogatást kérelmező vállalatoknak rendkívül magas, több millió eurós összegeket kell felhasználniuk, ami gyakorlatilag kizárja a vidéki területekről, illetve kisvárosokból jelentkezőket).

4.8 A nemzeti politika vidéki társadalomhoz való konzervatív és konjunkturális hozzáállása oda vezethető vissza, hogy a kormányokból hiányzik az eltökéltség a vidéki társadalom fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtésére, nincs hosszú távú vidékpolitika, és a politikusok félnek olyan szerepet juttatni a civil társadalomnak, amely esetleg csökkentheti a politikai pártok jelentőségét. A nemzeti kormányok ennek megfelelő politikáját tekintve sok vidéki közösség arra vár, hogy az Európai Unió ösztönözze a változást.

4.9 Mindazonáltal a nemzeti kormányok feladata, hogy megteremtsek az intézményeik és a társadalom közötti párbeszéd feltételeit, és kiépítsék a nyitottság és átláthatóság kultúráját. Ez különösen fontos, ha tekintetbe vesszük, hogy a vidéki lakosságnak csak viszonylag kis része (Lengyelországban 17 %-a) van meggyőződve arról, hogy a demokráciának fontos szerepet kell játszania a közösség életében.

5. A helyi önkormányzatok és a civil társadalom a vidéki területeken

5.1 A vidéki területeken az önkormányzatokra központi szerep hárul a civil kezdeményezések támogatásában és a civil társadalom képviselőivel való együttműködésben. A helyi hatóságoknak katalizátorszerepet kell játszaniuk a vidéki közösségek fejlesztésében, és közös tevékenységek kezdeményezésére kell őket ösztönözniük.

5.2 A vidékkel foglalkozó szervezetek és az önkormányzatok közötti együttműködés gyakran nem zökkenőmentes. A vidéki területeken az önkormányzatok, valamint a civil szervezetek és vezetőik közötti gyér kapcsolatok problémája minden tagállamban ismert, de a jelenség intenzitása országonként eltérő. Számos településen megfigyelhetők olyan bevált gyakorlatok, amelyek pozitív hozzáállásra serkentenek, és a jelenlegi átalakulásokról és lehetőségekről tanúskodnak.

5.3 Az új tagállamokban különösen nagy gond a bizalom hiánya a civil társadalom képviselői és a helyi vezetés között. A civil szervezetek az önkormányzatot gyakran a civil kezdeményezések akadályának tekintik, az önkormányzati intézmények pedig aggodalommal figyelik, hogy munkaterületükön egyre több civil szereplő tevékenykedik, akikben konkurenciát és – pozíciójukra nézve – fenyegetést látnak. A civil szervezeteket, amelyek kezdeményezéseikhez támogatást vagy partnerséget várnak az önkormányzatoktól, gyanakvással, kellemetlen ügyfélként kezelik.

5.4 Az akadályt jelentő bizalmatlanságot projektek megvalósítása és a települések (közösségek) javát szolgáló, látható eredmények révén lehet felszámolni. Mindezek során fontos, hogy a helyi önkormányzat és a civil szervezetek vezetői között megfelelő együttműködés alakuljon ki.

5.5 A vidéki területeken sokat tesznek a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek közötti jó kapcsolat és kommunikáció kialakítása érdekében – például erre irányuló képzések révén –, a probléma tartós megoldásához azonban további oktatási intézkedésekre van szükség.

6. A civil társadalom fejlődésének akadályai a vidéki területeken

6.1 A mindenekelőtt közép- és kelet-európai országokat érintő problémák mellett több olyan nehézség is felmerül, amellyel az Európai Unió összes vidéki területe szembesül:

- akadályok az ismeretekhez való hozzáférésben, a különböző képzési formák biztosításának szükségessége a vidéki lakosság számára,
- rosszabb hozzáférés az információkhoz, valamint szerényebb képességek az információk kihasználására,
- hiányzó képességek a vállalkozói kezdeményezések terén, nehézségek a mezőgazdasági vállalkozásról vidéki vállalkozásra való áttérés során,
- egyenlőtlenségek a férfiak és nők jogainak tekintetében ⁽¹⁾,
- regionális demográfiai problémák: egyes régiókban vagy a nők vagy a férfiak vannak túl kevesen ahhoz, hogy partnerként együtt vezethessék a vidéki háttáji gazdaságokat – a vidéki területek elnéptelenedése,
- a városokra jellemzőnél rosszabb minőségű szociális infrastruktúra,
- bürokratikus akadályok és a közigazgatás általi támogatás hiánya.

7. A civil társadalom fejlődési esélyei a vidéki területeken

7.1 Erősödhet a vidéki civil társadalom polgári szerepvállalása, ha a tágabb értelemben vett kormányzás (*governance*) területén optimalizáljuk a döntéshozatali módszereket mind nemzeti szinten (a civil szervezeteknek a vidékfejlesztési politika kialakításában való közreműködése révén, és nem kizárólag a tisztviselők által kidolgozott kész megoldásokról folytatott konzultáció útján), mind pedig regionális és helyi szinten (annak révén, hogy a lakosságot bevonjuk a fejlesztési források különböző projektek közötti elosztására vonatkozó döntésekbe).

7.2 Ahhoz, hogy a fejlesztési eszközöket a konkrét vidéki területek szükségleteihez és lehetőségeihez lehessen igazítani, az alulról felfelé építkező (*bottom-up*) megközelítés egyre szélesebb körű alkalmazására van szükség. Ez azt jelenti, hogy a területi megközelítést nemcsak a vidékfejlesztési programok specifikus intézkedéseinek tekintetében, hanem a strukturális alapok és a nemzeti szintű politika keretében is alkalmazni kell.

7.3 A vidéki területek legfontosabb gondjainak megoldása az állami szektor, a magánszféra (vállalkozók) és a nem kormányzati szervezetek társulása révén lehetséges. Ha a helyi partnerséget létrehozó közösség lehetőséget kap arra, hogy döntsön – vagy legalábbis együtt döntsön – a munkahelyteremtést, a munkanélküliek mobilizálását és a kirekesztés megelőzését célzó pénzeszközök felhasználásáról, akkor igen valószínű, hogy a helyi lakosok több felelősséget fognak érezni az adott régió helyzetéért, és készek lesznek szerepet vállalni a helyi közösség érdekében.

7.4 Több figyelmet kell fordítani a tudományos intézetek és a vidéki szervezetek közötti kapcsolatok kialakítására is. Ezen túlmenően érdemes lenne meghatározni és terjeszteni olyan bevált gyakorlatokat, amelyeket a szóban forgó területen számos országban kidolgoztak.

7.5 A vidéki civil társadalom fejlődésére igen nagy hatással van az oktatás. Fontos, hogy az oktatási rendszer átalakítása a vidéki területeken az ott élők számára megkönnyítse a helyi iskolák létrehozását, mivel ez egyfelől a jövőbeli nemzedékek oktatásáról való gondoskodás kifejezése, másfelől a polgári szerepvállalás kormányzati partnerséget igénylő, különleges formája. Terjesztésre érdemesek egyben a felnőttoktatás egyes uniós országokban bevált módszerei is („népfőiskolák”).

7.6 Éppen a társadalmi célokért történő fellépés erősíti a közöséget. Az elmúlt évek tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy azok a társadalmi csoportok, amelyeknek – a polgári szerepvállalásnak köszönhetően – sikerült megtalálniuk a kilátástalanságból kivezető utat és kitörniük a téltlenségéből, hajlandóak megosztani tapasztalataikat más, passzívabb társadalmi csoportokkal ⁽²⁾.

7.7 Az eddiginél több figyelmet kell fordítani annak biztosítására is, hogy a vidéki szervezetek hozzáférjenek a pénzügyi eszközökhöz. Ilyen lehetőségek elméletileg mind az uniós alapok keretében, mind pedig a nemzeti, illetve nemzetközi finanszírozási források keretében léteznek. A legfrissebb vizsgálatokból azonban az derül ki, hogy a kis nem kormányzati szervezetek (amelyek rendszerint a vidéki területeken tevékenykednek) csak nagyon csekély mértékben használják ki a jelenleg rendelkezésre álló finanszírozási forrásokat.

7.8 Ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek biztosítják egyfelől a nem kormányzati szervezetek stabil és rugalmas finanszírozását, ezen belül az ilyen szervezetek működésének finanszírozására szolgáló eszközöket (intézményi támogatások – ellentétben a „projektfinanszírozással”), másfelől olyan mechanizmusok keresését, amelyek a vidéki szervezetek számára megkönnyítik a hozzáférést az ilyen eszközökhöz – például közvetítő szervezetek általi újraelosztási (*regranting*) mechanizmusok létrehozása révén (a Leader programhoz hasonló módon, csak szélesebb körben).

7.9 Az ilyen megoldások elősegítik az eszközök elosztására vonatkozó döntési folyamat lerövidítését, ami a helyi szintű kis projektek esetében igen fontos.

7.10 A vidéki civil társadalom szerepvállalásának erősödése hozzájárulhat a különböző „ágazati” szakpolitikák (oktatás, egészségügy, szociális ügyek, környezetvédelem stb.) jobb összehangolásához – már csak azért is, mert a nem kormányzati szervezetek több tapasztalattal és hagyománnyal rendelkeznek az együttműködési hálózatok kiépítésének területén, mint a közszféra intézményei.

7.11 Mindazonáltal fontolóra kellene venni a vidéki területek besorolására néhány tagállamban már alkalmazott mechanizmus (*rural proofing*) szélesebb körű bevezetésének lehetőségét. A szóban forgó mechanizmus azt vizsgálná, hogy az egyes jogi megoldások (amelyek nem közvetlenül a vidéki területekkel állnak összefüggésben, hanem például az oktatás területét, illetve a közbeszerzéseket érintik) milyen hatást gyakorolnak a vidéki területek helyzetére. Alapvetően fontos továbbá annak biztosítása, hogy ez az értékelés a civil szervezetek bevonásával történjen.

⁽²⁾ Ezt nemcsak az egyes országokon belül lehet megfigyelni (például Lengyelországban, ahol a nemzeti partnerségi hálózat keretében a fejlettebb csoportok felkarolják és támogatják a kevésbé tapasztalt csoportokat), hanem különböző országok között is nyomon lehet követni (például lengyel vidéki szervezetek tevékenysége Ukrajnában, szlovák vidéki szervezetek tevékenysége Szerbiában, vagy magyar vidéki szervezetek tevékenysége Albániában). Az ilyen jellegű tevékenységekhez azonban intézményi támogatásra és arra van szükség, hogy „bevált gyakorlatként” szélesebb körben elterjedjenek.

7.12 Megfontolás tárgyává kell tenni olyan specifikus intézményi megoldásokat is, amelyek biztosítják a vidéki szervezetek potenciáljának erősítését. Az ilyen megoldások (intézményi támogatás, segítség a kapacitásépítésben, az állami és civil szféra közötti partnerség koncepciójának terjesztése) kétségtelenül hasznosak lennének az európai uniós tagságra felkészülő országok számára.

7.13 Nélkülözhetetlen a vidéki társadalom információhoz való hozzáférését megkönnyítő különféle eszközök rendelkezésre bocsátása. Ezeket az eszközöket hozzá kellene igazítani az adott ország sajátosságaihoz (például a tömegtájékoztatás és a helyi közigazgatás bevonása vagy tájékoztatási pontok létrehozása révén), és figyelembe kellene venni az internetes hozzáférés mértékét. Ebben a tájékoztatási folyamatban a nem kormányzati szervezetek mellett igen fontos szerepet játszhatnak az iskolák, de a mezőgazdasági szervezetek és a szakszervezetek is.

7.14 Ezzel párhuzamosan meg kellene könnyíteni az új tagországok és a tagjelölt országok közötti tapasztalatcserét.

7.15 Célszerű lenne olyan mechanizmusokat keresni, amelyek elősegítik a városi és vidéki szervezetek közötti szorosabb együttműködést – többek között az uniós források felhasználására vonatkozó szabályok megfelelő kialakítása révén. Ehhez azonban túl kell lépni az „ágazati” gondolkodáson, és fékezni kell a különböző alapok szigorú elhatárolására irányuló tendenciákat.

7.16 A vidéki területek jövőjéről folyó jelenlegi vita jó alkalmat kínálhat arra, hogy a városi lakosság körében is növekedjen a tudatosság a vidéki területek problémáit illetően. A közelmúltban ezen a területen több érdekes kísérleti kezdeményezés valósult meg (például az Európai Polgárok Fóruma projekt keretében ⁽³⁾), amelyek során a vidéki területekről folytatott vitába szélesebb körben vontak be olyan polgárokat, akiket korábban nem érdekeltek ezek a kérdések. A tudatosságot erősítő intézkedésekben a városi és vidéki szervezetek közösen vállalhatnak szerepet.

Kelt Brüsszelben, 2008. december 4-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság elnöke
Mario SEPI

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság főtájkára
Martin WESTLAKE

(3) www.citizenspanel.eu